

Rapport
Blz. 15 t/m 23

Resultaten onderzoek gevolgen instabiliteit fin. markten voor care-instellingen

Tabel 2-11: Specificatie financieringsbehoefte korte termijn

Financieringsbehoefte korte termijn (< 2 jaar)						
Vraag 4.a.1 t/m 4.a.4	Soort instelling	Ja	Nee	Nvt	Non respons	Totaal
a. Is uw rekening courant faciliteit nog toereikend voor normale bedrijfsvoering/exploitatie?	GHZ	29	4	0	0	33
	Thuiszorg	5	0	0	1	6
	V&V	56	5	0	0	61
	VVT	14	5	0	0	19
Totaal		104	14	0	1	119
b. Is uw kasgeldleningen niet toereikend of niet verkrijgbaar?	GHZ	20	2	8	3	33
	Thuiszorg	3	0	1	2	6
	V&V	40	7	7	7	61
	VVT	9	3	2	5	19
Totaal		72	12	18	17	119
c. Zijn uw faciliteiten toereikend om investeringen te kunnen doen?	GHZ	28	5	0	0	33
	Thuiszorg	5	0	0	1	6
	V&V	55	4	0	2	61
	VVT	7	11	0	1	19
Totaal		95	20	0	4	119
d. Zijn uw kortlopende leningen oversluitbaar?	GHZ	15	3	10	5	33
	Thuiszorg	1	2	2	1	6
	V&V	20	11	20	10	61
	VVT	8	1	6	4	19
Totaal		44	17	38	20	119

Bron: Onderzoek gevolgen instabiliteit financiële markten voor care-instellingen, PricewaterhouseCoopers december 2008

- 2.23 14 van de 119 instellingen (11%) geven aan dat de rekening courant faciliteit ontoereikend is voor de normale bedrijfsvoering. 12 instellingen hebben opgave gedaan van de omvang van de ontoereikendheid. Dit bedraagt gemiddeld € 2,6 miljoen per instelling.
- 2.24 12 van de 119 instellingen (10%) geven aan geen kasgeldleningen meer te kunnen verkrijgen of op dit moment over onvoldoende kasgeldfaciliteit te beschikken. Hierbij is door de instellingen geen opgave gedaan van de saldi.
- 2.25 20 van de 119 instellingen (16%) hebben onvoldoende kredietfaciliteit om investeringen te kunnen doen. 10 instellingen hebben opgave gedaan van de financieringsbehoefte, deze bedraagt gemiddeld per instelling € 16,9 miljoen.
- 2.26 17 van de 119 instellingen (14%) geven aan geen mogelijkheid te hebben om kortlopende leningen op dit moment over te sluiten. Het bedrag wat daarmee gemoeid is bedraagt gemiddeld € 7,7 miljoen (opgave 8 instellingen). Voor die instellingen die kortlopende kredieten wel kunnen oversluiten is door de instellingen niet aangegeven welk

rentepercentage hiermee gemoeid is. In algemene zin komt uit de vragenlijsten naar voren dat door de banken voor kortlopende kredieten aanvullende opslagen worden gehanteerd van circa 0,25%. en voor langlopende kredieten circa 1,0 – 1,5%.

- 2.27 Voor een aantal vragen uit de vragenlijst is door verschillende care-instellingen geen "ja", "nee" of "n.v.t." ingevuld. Een reden hiervoor is (zoals door diverse care-instellingen toegelicht), dat op dit moment nog onderhandelingen met banken lopen waardoor eenduidige beantwoording (nog) niet definitief mogelijk is.
- 2.28 De care-instellingen is gevraagd de kredietbehoefte aan te geven voor de komende 12 maanden (of tot en met 31-12-2009). Enkele instellingen hebben niet gerepondeerd op dit punt, grotendeels omdat ze aangeven dit niet te kunnen kwantificeren. Veelal zijn globale schattingen opgenomen. In het geval van door instellingen aangegeven bandbreedtes is door ons het midden van de aangegeven mogelijke behoefte in onderstaande tabel verwerkt. Het betreft hier alleen de aangegeven behoefte door responderende instellingen.

Tabel 2-12: Gemiddelde kredietbehoefte op korte termijn in miljoenen euro's (vraag 4.a.6)

Gemiddelde kredietbehoefte komend jaar voor de korte termijn				
Vraag	Soort instelling	Totaal kredietbehoefte respondenten	Aantal instellingen	Gemiddelde kredietbehoefte respondenten
a. Hoe groot is uw kredietbehoefte korte termijn in het komende jaar gemiddeld?	GHZ	98,8	21	4,7
	Thuiszorg	12,6	5	2,5
	V&V	183,5	43	4,3
	VVT	237,0	14	16,9
Totaal		531,9	83	6,4

Bron: Onderzoek gevolgen instabiliteit financiële markten voor care-instellingen, PricewaterhouseCoopers december 2008

- 2.29 Uit bovenstaande tabel blijkt dat de kredietbehoefte bij de gecombineerde instellingen (VVT) in vergelijking met de andere sectoren met € 16,9 miljoen het hoogste is. Gemiddeld bedraagt de behoefte € 6,4 miljoen per instelling. Geëxtrapoleerd voor de gehele sector zou op basis van dit gemiddelde bedrag uit de onderzoekspopulatie dit grof geraamd een totale kredietbehoefte voor de korte termijn betekenen van ca 3 tot 4 miljard.

Financieringsbehoefte lange termijn (langer dan 2 jaar)

- 2.30 In de vragenlijst is aan de care-instellingen gevraagd aan te geven of ze aanlopen tegen (her)financieringsproblemen op lange termijn (langer dan 2 jaar), waarbij van een aantal vooraf gedefinieerde mogelijk relevante aspecten gevraagd is of deze al dan niet van

toepassing zijn. De verdeling van de antwoorden is als volgt weer te geven:

Tabel 2-13: Gemiddelde kredietbehoefte op lange termijn

Financieringsbehoefte lange termijn (> 2 jaar)						
Vraag	Soort instelling	Ja	Nee	Nvt	Non respons	Totaal
a. Kunt u nieuwe langlopende lening bij de banken gefinancierd krijgen of de lening bij een nieuwe rentevervalmoment continueren?	GHZ	17	2	10	4	33
	Thuiszorg	2	2	1	1	6
	V&V	29	6	15	11	61
	VVT	9	2	6	2	19
Totaal		57	12	32	18	119
b. Leidt afloop van een rentevaste periode tot hogere kosten?	GHZ	10	12	6	5	33
	Thuiszorg	1	3	1	1	6
	V&V	7	28	17	9	61
	VVT	2	8	7	2	19
Totaal		20	51	31	17	119
c. Is er bij (her)financiering sprake van aanvullende risico-opslagen?	GHZ	2	16	9	6	33
	Thuiszorg	0	4	1	1	6
	V&V	7	20	23	11	61
	VVT	3	9	4	3	19
Totaal		12	49	37	21	119
d. Is er bij (her)financiering sprake van andere kosten, zoals een bereidstellingsprovisie?	GHZ	10	11	7	5	33
	Thuiszorg	1	3	1	1	6
	V&V	12	17	22	10	61
	VVT	5	6	5	3	19
Totaal		28	37	35	19	119
e. Is er bij (her)financiering sprake van aanvullende door de bank gestelde voorwaarden?	GHZ	3	14	11	5	33
	Thuiszorg	0	4	1	1	6
	V&V	2	24	23	12	61
	VVT	1	10	5	3	19
Totaal		6	52	40	21	119

Bron: Onderzoek gevolgen instabiliteit financiële markten voor care-instellingen, PricewaterhouseCoopers december 2008

- 2.31 Bij vraag a geven 12 respondenten aan dat in het geval van nieuwe langlopende leningen deze niet gecontinueerd kunnen worden. De gemiddelde kredietbehoefte van respondenten met opgave van het saldo (11) bedraagt € 15,6 miljoen. Er is geen opgaaf gedaan van de reden van het niet kunnen herfinancieren.
- 2.32 Bij vraag B geven 20 instellingen aan hogere rentelasten te verwachten op het moment dat een rentevaste periode is afgesloten. Er is niet gespecificeerd welke renteverhoging gemiddeld aan de orde is. De "nee" antwoorden op deze vraag worden voor een belangrijk

deel ingegeven doordat bij deze instellingen geen sprake is van afloop van rentevaste perioden.

- 2.33 12 van de 119 instellingen geven aan bij herfinanciering een aanvullend risico opslag te moeten betalen. Slechts 1 respondent heeft de omvang aangegeven, waarbij het gaat om een bedrag van € 1,2 miljoen.
- 2.34 Bij de vragen D en E geven respondenten aan dat bij herfinanciering er sprake zal zijn additionele kosten zoals bereidstellingsprovisies en/of andere aanvullende voorwaarden. gekwantificeerd worden deze echter niet of nauwelijks. Maar voornamelijk wordt gewezen op de stijging van de basispunten van de rente waardoor de kostenvoet van leningen structureel zal stijgen.

Financieringsbehoefte bij bouw

In vraag 4.b.1 wordt gevraagd naar instellingen die in gesprek zijn over financiering van bouwplannen op de korte en lange termijn:

Tabel 2-14: Contact over financiering bouw

In gesprek met financiers voor bouw						
Vraag	Soort instelling	Ja	Nee	Nvt	Non respons	Totaal
a. Bent u in gesprek met financiers voor de financieringsbehoefte van de (voorgenomen) bouwplannen?	GHZ	13	16	0	4	33
	Thuiszorg	2	4	0	0	6
	V&V	21	37	2	1	61
	VVT	7	12	0	0	19
Totaal		43	69	2	5	119

Bron: Onderzoek gevolgen instabiliteit financiële markten voor care-instellingen, PricewaterhouseCoopers december 2008

- 2.35 43 van de 119 instellingen blijken volgens het overzicht over dit thema in gesprek te zijn. De bouwplannen doen zich in alle 4 deelsectoren voor.
- 2.36 De financieringsbehoefte voor bouw op de lange termijn is door 43 respondenten beantwoord. 26 daarvan hebben tevens een opgave gedaan van de verwachte kredietbehoefte. In totaal is dit een bedrag van € 922 miljoen, gemiddeld bedraagt dit € 35 miljoen per respondent.

Tabel 2-15: Financieringsbehoefte voor bouw lange termijn in miljoenen euro's

Vraag	Financieringsbehoefte voor bouw					
	Soort instelling	Financieringsbehoefte	Geen opgaaf behoefte	Wel opgaaf behoefte	Totale kredietbehoefte	Gemiddelde kredietbehoefte
a. Hoe groot is de financieringsbehoefte van de (voorgenomen) bouwplannen?	GHZ	13	3	10	305,0	30,5
	Thuiszorg	2	2	0		N.v.t.
	V&V	21	6	13	476,5	36,6
	VVT	7	4	3	140,0	46,7
Totaal		43	17	26	921,5	35,4

Bron: Onderzoek gevolgen instabiliteit financiële markten voor care-instellingen, PricewaterhouseCoopers december 2008

- 2.37 De gemiddelde kredietbehoefte is het grootst bij de deelsector VVT maar in absolute bedragen is de financieringsbehoefte het grootst in de deelsector V&V.
- 2.38 1 instelling meldt dat de financier zich heeft teruggetrokken (V&V sector -€ 73 miljoen)
- 2.39 In vraag 4.b.14 wordt gevraagd naar bouw binnen een periode van 6 maanden waarbij nog geen financiering beschikbaar is.

Tabel 2-16: Nieuwbouw of renovatie binnen zes maanden zonder financiering

Vraag	Nieuwbouw/renovatie binnen 6 maanden zonder financiering					
	Soort instelling	Ja	Nee	N.v.t.	Non-respons	Totaal
a. Hebt u te maken met nieuwbouw/renovatie, die binnenkort (binnen 6 maanden) van start moet gaan, maar waarvoor u nog geen financiering heeft?	GHZ	13	17	0	3	33
	Thuiszorg	0	5	0	1	6
	V&V	13	42	1	5	61
	VVT	5	10	1	3	19
Totaal		31	74	2	12	119

Bron: Onderzoek gevolgen instabiliteit financiële markten voor care-instellingen, PricewaterhouseCoopers december 2008

- 2.40 31 instellingen geven aan nieuwbouwplannen te hebben waarvoor op dit moment nog geen financiering beschikbaar is. Deze instellingen lopen mogelijk het risico dat er geen financieringsarrangement tot stand kan komen of de kosten voor de financiering aanmerkelijk hoger uitkomen dan voorzien. Ook dit kan een rem vormen op het tot stand komen van deze bouwprojecten. De fase waarin het bouwplan verkeert is daarbij niet specifiek gevraagd. Het kunnen dus ook plannen zijn waarvoor nog geen daadwerkelijke verplichtingen zijn aangegaan. Overigens geven respondenten niet aan dat financiering

onmogelijk is maar wel dat er sprake is van verscherpte voorwaarden.

- 2.41 De omvang van de financieringsbehoefte bouw start binnen 6 maanden is door 22 respondenten aangegeven. In tabel 2-17 zijn deze cijfers weergegeven.

Tabel 2-17: Omvang nieuwbouw of renovatie binnen zes maanden zonder financiering (in miljoenen euro's)

Omvang nieuwbouw/renovatie binnen 6 maanden zonder financiering					
Vraag	Soort instelling	Ja	Opgaaf gebrek aan financiering	Saldo tekort financiering	Gemiddeld
a. Hebt u te maken met nieuwbouw/renovatie, die binnenkort (binnen 6 maanden) van start moet gaan, maar waarvoor u nog geen financiering heeft?	GHZ	13	8	159,8	20,0
	Thuiszorg	0	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.
	V&V	13	11	171,9	15,6
	VVT	5	3	110,5	36,8
Totaal		31	22	22	442,2

Bron: Onderzoek gevolgen instabiliteit financiële markten voor care-instellingen, PricewaterhouseCoopers december 2008

- 2.42 Gemiddeld bedraagt deze financieringsbehoefte € 20,1 miljoen. Voor 22 bouwprojecten is dit derhalve een financieringstekort binnen 6 maanden van € 442 miljoen. Het betreft circa 1/6 deel van de respondenten. Indien deze representatief zijn voor de sector dan zal de verwachte financieringsbehoefte op de korte termijn inzake bouwplannen op korte termijn ca € 2,5 miljard bedragen. Hierbij past de kanttekening dat in de steekproef naar verwachting verhoudingsgewijs meer middelgrote en grotere instellingen hebben deelgenomen. De behoefte zal derhalve liggen in de bandbreedte van € 2,0 tot € 2,5 miljard.

- 2.43 Ten slotte is nog gekeken naar de relatie met het bouwprioriteitenprogramma (vragen 4.b.9 en 4.b.10).

Tabel 2-18: Bouw volgens bouwprioriteitenprogramma

Vraag	Soort instelling	Ja	Nee	Non-respons	Totaal
Hebt u te maken met financiering van bouw zoals vermeld op de bouwprioriteitenlijst	GHZ	15	13	5	33
	Thuiszorg	2	2	2	6
	V&V	18	29	14	61
	VVT	7	5	7	19
Totaal		42	49	28	119

Bron: Onderzoek gevolgen instabiliteit financiële markten voor care-instellingen,

PricewaterhouseCoopers december 2008

- 2.44 Zoals uit de tabel blijkt geeft 42 respondenten aan dat het een bouwinitiatief betreft die is opgenomen op de bouwprioriteitenlijst (35%). 49 geven aan geen bouwinitiatief te hebben.
- 2.45 In tabel 2-19 wordt ten slotte aangegeven bouwprojecten vanaf 2009 die niet op de bouwprioriteitenlijst voorkomen en ook niet onder de regeling kleinschaligheid vallen.

Tabel 2-19: Bouwprojecten vanaf 2009 niet op bouwprioriteitenlijst

Vraag	Soort instelling	Ja	Nee	Non-respons	Total
Hebt u te maken met financiering van bouw vanaf 2009 die niet is vermeld op de bouwprioriteitenlijst	GHZ	8	20	5	33
	Thuiszorg	1	3	2	6
	V&V	3	36	22	61
	VVT	3	11	5	19
Totaal		15	70	34	119

Bron: Onderzoek gevolgen instabiliteit financiële markten voor care-instellingen, PricewaterhouseCoopers december 2008

- 2.46 Zoals uit de tabel blijkt is voor 15 instellingen sprake van bouwprojecten niet voorzien op de bouwprioriteitenlijst, bouwprioriteitenprogramma 2008-2010 of te realiseren via de regeling kleinschaligheid. Dit doet zich met name voor in de sector GHZ.

Kredietcrisis niet alleen veroorzaker van stijging kosten kredieten en toename problemen met (her)financiering

- 2.47 Door respondenten wordt aangegeven dat er meerdere oorzaken zijn voor de geschetste problematiek. Niet alleen de algemene verkrapping vanwege de kredietcrisis wordt aangegeven als directe veroorzaker.
- 2.48 Banken zijn in algemene zin met een ander risicoprofiel tegen care-instellingen aan gaan kijken. De banken constateren grotere risico's en vragen om deze reden meer informatie (businessplan), stellen zwaardere zekerheden en berekenen hogere opslagen. Deze groter wordende risico's hangen mede samen met veranderingen in de regelgeving die in toenemende mate verschuift naar outputfinanciering.
- 2.49 Ook de plannen van het Ministerie betreffende de wijziging in de vergoeding van kapitaalfasten betreffen een onderdeel van deze veranderde regelgeving en spelen ook nu al een rol. Zeker daar waar er sprake is van lange termijn financiering wordt nu al door geldverstrekkers rekening gehouden met dit nieuwe, veelal nog onduidelijk, toekomstige regime.

- 2.50 De onzekere situatie draagt er ook aan bij dat financiers op zoek zijn naar aanvullende zekerheden. Dit uit zich onder andere door toenemende solvabiliteitseisen en aanvullende garanties voor het verstrekken van leningen wat door respondenten ook aangegeven wordt. Borging van leningen door het WZF is daarbij een belangrijk voordeel. Een deel van de instellingen geeft echter aan dat voor nieuwe leningen problemen worden ondervonden bij de borging van nieuwe leningen als gevolg van aangescherpte eisen vanuit het WFZ.
- 2.51 Ook de negatieve exploitaties bij de care-instellingen zorgen voor een toename van de kredietbehoefte op de korte termijn. Deze financieringsbehoefte zou kunnen worden opgelost door een (tijdelijke) verhoging van de bevoorschotting door het Zorgkantoor. Daarmee kan dure korte termijn financiering in de vorm van kasgeldleningen of rekening courant krediet worden vermeden.
- 2.52 Tevens geldt voor care-instellingen die WMO leveren dat deze een toename van het benodigde werkkapitaal ervaren. De verschuiving van AWBZ-financiering naar gemeentefinanciering zorgt hierbij voor het vervallen van bevoorschotting. In plaats van bevoorschotting dienen deze instellingen de productie uit te factureren, wat een vertraging in het ontvangen van middelen oplevert in vergelijking tot de situatie van bevoorschotting. Dit dient nu door deze instelling zelf gefinancierd te worden.

Cijfers geven momentopname weer

- 2.53 Het valt op dat een aantal instellingen op dit moment nog beperkt de gevolgen van de kredietcrisis ervaren. Dit hangt mede samen met het feit dat deze instellingen niet in nieuwbouw of verbouwfases zitten of financiering hiervan nog voor het optreden van de kredietcrisis rond hebben gekregen.
- 2.54 De problematiek wordt vooral ervaren bij die instellingen die op korte termijn een additionele kredietbehoefte hebben en instellingen die bouwplannen dienen te realiseren, zowel op de korte als de lange(re) termijn. Zij lopen nu al aan tegen de gestegen eisen van financiers, zowel door stijging van de risico-opslagen, maar ook door toename van af te geven garanties en solvabiliteitseisen. Voor die instellingen waarbij de financieringskosten nog vergoed worden in het wettelijk budget ervaren deze instellingen dat de hogere risico-opslagen de vergoedingen in het budget overschrijden. Dit vraagt mogelijk om het aanpassen van de vergoedingspercentages in de vergoeding om de toegenomen opslagen in de markt te dekken.
- 2.55 Het valt te voorspellen dat de komende tijd meer instellingen met deze problematiek te maken zullen krijgen. Dit is mede afhankelijk van het tijdstip waarop deze instellingen een beroep op de kapitaalmarkt zullen gaan doen.
- 2.56 Wij adviseren het Ministerie op termijn opnieuw naar dit vraagstuk te kijken en de effecten

van de kredietcrisis voor instellingen in continuïteit te monitoren. Vermeden moet worden dat door de toegenomen financieringseisen instellingen op korte termijn in betalingsproblemen zullen geraken of op korte of middellange termijn bouwplannen niet gerealiseerd zullen worden omdat geen dekkend kredietarrangement gerealiseerd kan worden.